

પાઠ પાઠ 17

હૂંસાતૂંસી

(પશુઓ, પ્રાણીઓ અને પક્ષીઓ પોતાનો રાજા પસંદ કરવા એકઠાં થયાં છે.)

શિયાળ : આજે આપણે આપણા રાજાને પસંદ કરવા ભેગાં થયાં છીએ. જે બધાંમાં શ્રેષ્ઠ હશે તે આપણો રાજા થશે.

ગરુડ : જો એમ જ હોય તો હું જ રાજા બનવાને યોગ્ય છું. હું સૌથી ઊંચે ઊડી શકું છું. મારા જેવું ઊંચું ઊડનારું કોઈ નથી.

ઊંટ : હવે બેસ, બેસ. તારા કરતાં વધુ ઊંચે ઊડનારાં ઘણાં પક્ષીઓ છે. જ્યારે તેમને રાજા નથી બનાવ્યા તો તારી શી વિસાત. મારી સામે જો હું બધાંથી ઊંચું છું. મારી ડોક સૌથી લાંબી છે. હું આખા જંગલ ઉપર નજર રાખી શકું છું. તેથી હું જ બધાંથી શ્રેષ્ઠ છું. મને રાજા બનાવો.

હાથી : જા, જા. તારા કરતાં તો બિરાફની ડોક વધુ લાંબી હોય છે, વળી તારાં તો અઢારે અંગ વાંકાં છે. તું શી રીતે રાજાના પદ ઉપર શોભે? મારી સામે જુઓ મારી શક્તિનો તમને કાંઈ અંદાજ છે? હું બધાં કરતાં વધારે શક્તિશાળી અને પ્રભાવશાળી છું. રાજા બનવાને

ચીવંતાન

(પશુ, પ્રાણી ઓર પક્ષી અપને રાજા કા ચયન કરને કે લિએ ઇકઢે હુએ હૈં |)

સિયાલ : આજ હમ અપને રાજા કા ચુનાવ કરને કે લિએ એકત્ર હુએ હૈં | જો સમી મેં શ્રેષ્ઠ હોગા વહ અપના રાજા હોગા |

ગરુડ : યદિ એસા હી હૈ તો મૈં હી રાજા બનને યોગ્ય હૂં | મૈં સબ સે ઊંચા ઉડ સકતા હૂં | મેરે જૈસા ઊંચા ઉડનેવાલા કોઈ નહીં હૈ |

ઊંટ : બૈઠ-બૈઠ | તુઝ સે જ્યાદા ઊંચા ઉડનેવાલે બહુત પક્ષી હૈં | જબ ઊનકો રાજા બના નહીં સકતે તો તુમ્હારી કપ્પ વિસાત | મેરી તરફ દેખો મૈં સબસે ઊંચા હૂં | મેરી ગરદન સબસે લંબી હૈ | મૈં સારે જંગલ પર દૃષ્ટિ રખ સકતા હૂં | મૈં હી સબસે શ્રેષ્ઠ હૂં | ઇસલિએ મુઝે હી રાજા બનાઈએ |

હાથી : જા-જા, તુઝસે તો જિરાફ કી ગરદન અધિક લંબી હોતી હૈ | ફિર તેરે તો અઠારહ હી અંગ ટેઢે હૈં | તુમ કૈસે રાજા કે પદ પર શોભિત હોંગે? મેરે સામને દેખો | મેરી શક્તિ કા તુમ્હેં કોઈ અંદાજા હૈ? મૈં સબ સે જ્યાદા શક્તિશાલી ઓર પ્રભાવશાલી હૂં | રાજા બનને કે લિએ તો મૈં હી લાયક હૂં | મેરે જૈસા દૂસરા કોઈ નહીં હૈ |

તો હું જ લાયક છું. મારા જેવો બીજો કોઈ નથી.

ઘોડો : તું તારી જાતને ભલે સૌથી યોગ્ય પાત્ર ગણે પણ તારા જેવા તો મેં ઘણા જોયા છે. શું તું મારાં કરતાં વધુ ઝડપે દોડી શકે છે? તું તો જાડા શરીરવાળો છે. તારી ગતિ પણ ખૂબ જ ધીમી છે. રાજા તો તીવ્રગામી હોવો જોઈએ. હું સૌથી તીવ્રગામી છું. તેથી તમે બધાં મને જ રાજા બનાવો.

શિયાળ : તું ઝડપી દોડી શકે છે એટલે તો તને રાજા ન બનાવી શકાય. રાજા તો બુદ્ધિશાળી હોવો જોઈએ. તારા મોંમાં તો માણસ લગામ નાખીને તને ગુલામ બનાવે છે. તું શું રાજા થવાનો? રાજા થવાને યોગ્ય તો હું જ છું. મારા જેવું ચાલાક બીજું કોણ છે? તેથી મને જ રાજા બનાવો.

પોપટ : તું ચાલાક નથી. તું તો લુચ્ચું છે. લુચ્ચું પ્રાણી અમારો રાજા ન હોય. રાજા માટે તો હું જ યોગ્ય છું. મારા રંગ-રૂપ બધાં કરતાં ઉત્તમ છે. હું મીઠું બોલી શકું છું. મારાં કરતાં બધારે મીઠું બોલતાં કોને આવડે છે?

રીંછ : ફક્ત મીઠું બોલવાથી રાજપાટ નથી ચાલતો અને બનવા માટે સૌથી સુંદર હોવું પણ જરૂરી નથી. રાજા તો નિર્ભય હોવો જોઈએ. તારા જેવું બીકણ પંખી શું રાજા બનશે? અહીં મારાથી વધારે નિર્ભય

ઘોડા : ભલે હી તુમ અપને આપ કો સબસે યોગ્ય પાત્ર ગિનો. લેકિન તુમ્હારે જૈસે તો મૈને બહુત દેખે હૈં. ક્યા તુમ મુઝસે જ્યાદા તેજ દૌડ સકતે હો. તુમ તો થુલ-થુલ શરીર કે હો. તુમ્હારી ગતિ મી બહુત ધીમી હૈ. રાજા તો તીવ્રગતી કે હોને યાહિયે. મૈં સબસે તીવ્રગામી હૂં. ઇસલિયે તુમ સબ મુઝે હી રાજા બનાઓ.

શિયાળ : તુમ તેજ દૌડ સકતે હો. ઇસલિયે તો તુમ્હેં રાજા નહીં બના સકતે. રાજા તો બુદ્ધિમાન હોના યાહિયે. તુમ્હારે મુખ મેં તો મનુષ્ય લગામ ઝાલકર તુમ્હેં ગુલામ બનાતે હૈં. તુમ ક્યા રાજા બનોગે? રાજા બનને કે યોગ્ય તો મૈં હી હૂં. મેરે જૈસા દૂસરા કૌન હૈ? ઇસલિયે મુઝે હી રાજા બનાઓ.

તોતા : તુમ ચાલાક નહીં હો. તુમ તો ધૂર્ત હો. ધૂર્ત પ્રાણી હમારા રાજા નહીં હોગા. રાજા કે લિયે તો મૈં હી યોગ્ય હૂં. મેરા રંગ-રૂપ સબ સે ઉત્તમ હૈ. મૈં મીઠા બોલ સકતા હૂં. મુઝ સે અધિક મીઠા બોલના કિસે આતા હૈ.

ખાલૂ : કેવલ મીઠા બોલને સે રાજા પાટ નહીં ચલતા ઓર રાજા બનને કે લિયે સબસે સુંદર હોના મી જરૂરી નહીં હૈ. રાજા તો નિર્ભીત હોના યાહિયે. તેરિ જૈસા ડરપોક પક્ષી ક્યા રાજા બનેગા? યહાં મુઝસે અધિક નિર્ભીત કૌન હૈ? ઇસલિયે રાજા બનને યોગ્ય તો મૈં હી હૂં.

કોણ છે. તેથી રાજા બનવાને યોગ્ય તો હું જ છું.

વાઘ : ફક્ત નિર્ભય હોવાથી શું છે? રાજા બનવા માટે શક્તિશાળી હોવું પણ આવશ્યક છે. હું સૌથી વધારે નિર્ભય પણ છું, શક્તિશાળી પણ છું. તેથી રાજા બનવાને યોગ્ય તો હું છું.

(ત્યાં જ સિંહની ગર્જના સંભળાય છે)

સિંહની ગર્જના સાંભળી બધાં વન્ય પ્રાણીઓ વેર-વિખેર થવા લાગે છે.

બધાંપ્રાણી : સિંહ જ આપણા બધાંથી શ્રેષ્ઠ છે. તેના જેવું કોઈ નથી. આપણે બધા તેને જ આપણો રાજા બનાવીશું.

શિયાળ : વનરાજ સિંહની જય...

બધાંપ્રાણી : વનરાજ સિંહની જય...
(સમૂહમાં)

વાઘ : કેવલ નિર્ભીત હોને સે ક્યા હૈ? રાજા બનને કે લિએ તાકતવર હોના મી અવશ્યક હૈ। મૈં સબ સે અધિક નિર્ભીત મી હૂં, તાકતવર મી હૂં। ઇસલિએ રાજા બનને યોગ્ય તો મૈં હૂં।

(તમી સિંહ કી ગર્જના સુનાઈ પડતી હૈ।

સિંહ કી ગર્જના સુનકર સારે વન પશુ તિતર-બિતર હોને લગતે હૈં।

સમી પ્રાણી : સિંહ હી હમ સબસે શ્રેષ્ઠ હૈ। ઉસ કે જૈસા કોઈ નહીં હૈ। હમ સબ ઉસે હી અપના રાજા બનાવુંગે।

શિયાળ : વન રાજ સિંહ કી જય।

સમી પ્રાણી એક સાથ : વન રાજ સિંહ કી જય।

શબ્દાર્થ

ગુજરાતી શબ્દ

પશુઓ

પ્રાણીઓ

પસંદ

ઉડનારાં

સૌથી

ઉંચું

વિસાત

લાંબી

ડોક

અઠારે અંગ વાંકા હોવાં(રૂઢિપ્રયોગ)

લાયક, યોગ્ય

ઝડપી

હિંદી અર્થ

પશુ

પ્રાણી

ચયન/ચુનાવ કરના

ઉડને વાલે

સબસે

ઉંચા

બિસાત

લંબી

ગરદન

અઠારહ અંગ ટેઢે હોના (મુહાવરા)

લાયક, યોગ્ય

વેગ, તેજ

તીવ્રગતિ	તીવ્રગતિ
બુદ્ધિશાળી	બુદ્ધિમાન
લગામ	લગામ
ચાલાક	ચાલાક
લુચ્ચું	ધૂર્ત
રંગ-રૂપ	રંગ-રૂપ
મીઠું	મીઠા
નિર્ભય	નિર્ભીત
બીકણ	હરપોક
ગર્જના	ગર્જના
વેર વિખેર	તિતર-બિતર

અભ્યાસ

- I નીચે દિે ગણ વાક્યોં કા અભ્યાસ કીજિે ।
1.
 - 1) મારા જેવું ઊંચું ઉડનારું કોઈ નથી.
 - 2) મારા જેવો બીજો કોઈ નથી.
 - 3) તેના જેવું કોઈ નથી.
 - 4) તારા જેવા તો મેં ઘણા જોયા છે.
 - 5) તારા જેવું બીકણ પંખી શું રાજા બનશે?
 2.
 - 1) તારા કરતાં વધુ ઊંચે ઉડનારાં ઘણાં પક્ષીઓ છે.
 - 2) તારા કરતાં જિરાફની ડોક વધુ લાંબી હોય છે,
 - 3) મારાં કરતાં વધુ ઝડપે દોડી શકે છે?
 - 4) મારા રંગ-રૂપ બધાં કરતાં ઉત્તમ છે.
 - 5) મારાં કરતાં બધારે મીઠું બોલતાં કોને આવડે છે?
 - 6) છે કોઈ મારા કરતાં વધુ મોટું?
 3.
 - 1) જે બધાંમાં શ્રેષ્ઠ હશે તે આપણો રાજા.
 - 2) હું સૌથી ઊંચે ઊડી શકું છું.
 - 3) હું બધાંમાં ઊંચું છું.
 - 4) તમારાં સૌ કરતાં હું વધારે શક્તિશાળી અને પ્રભાવશાળી છું.
 - 5) મારાથી ચાલાક બીજું કોણ છે?
 - 6) સિંહ જ બધાંથી વધુ બળવાન છે.
 4.
 - 1) તારા કરતાં વધુ ઊંચે ઉડનારાં ઘણાં પક્ષીઓ છે.
 - 2) હું બધાંથી ઊંચું છું.

- 3) મારી ડોક લાંબી છે.
- 4) તારાં તો અઢારે અંગ વાંકા છે.
- 5) હું બધાં કરતાં વધારે શક્તિશાળી અને પ્રભાવશાળી છું.
- 6) મારા જેવું ચાલાક બીજું કોણ છે?
- 7) લુચ્ચું પ્રાણી અમારો રાજા ન હોય.
- 8) મારા રંગ-રૂપ ઉત્તમ છે.
- 9) સિંહ જ બધાંથી વધુ બળવાન છે.
- 10) રાજા તો બુદ્ધિશાળી જોઈએ.
- 11) રાજા થવાને તો હું જ યોગ્ય છું.

II નીચે દિે ગુ વાક્યોં મેં રેખાંકિત શબ્દોં કે સ્થાન પર કોષ્ટક મેં દિે ગુ પ્રત્યેક શબ્દ કા પ્રયોગ કર ચાર-ચાર વાક્ય બનાઢુ.

1.
 - 1) તે ઊંચો છોકરો છે. (સારો, ગોરો, જાડો, પાતળો)
 - 2) તે ઊંચી છોકરી છે. (સારી, ગોરી, જાડી, પાતળી)
 - 3) તે ઊંચું છોકરું છે. (સારું, ગોરું, જાડું, પાતળું)
 - 4) તે ઊંચા છોકરાઓ છે. (સારા, ગોરા, જાડા, પાતળા)
 - 5) તે ઊંચી છોકરીઓ છે. (સારી, ગોરી, જાડી, પાતળી)
 - 6) તે ઊંચાં છોકરાં છે. (સારાં, ગોરાં, જાડાં, પાતળાં)
2.
 - 1) તે ગાનારો છોકરો છે. (ફરનારો, કરનારો, જોનારો, આવનારો)
 - 2) તે ગાનારી છોકરી છે. (ફરનારી, કરનારી, જોનારી, આવનારી)
 - 3) તે ગાનારું પક્ષી છે. (ઉડનારું, ફરનારું, બોલનારું, ચણનારું)
 - 4) તે ગાનારા છોકરાઓ છે. (ફરનારા, કરનારા, જોનારા, આવનારા)
 - 5) તે ગાનારી છોકરીઓ છે. (ફરનારી, કરનારી, જોનારી, આવનારી)
 - 6) તે ગાનારાં પક્ષીઓ છે. (ઉડનારાં, ફરનારાં, બોલનારાં, ચણનારાં)
3.
 - 1) તે બુદ્ધિશાળી છોકરો છે. (છોકરી, છોકરા, છોકરું, પક્ષી)
 - 2) તે સુંદર છોકરો છે. (છોકરીઓ, છોકરાઓ, છોકરાં, પક્ષીઓ)
 - 3) તે ઢ્યાળું છોકરો છે. (છોકરી, છોકરીઓ, છોકરું, છોકરાં, પક્ષી, પક્ષીઓ)
4. ગરૂડ કરતાં વધુ ઉડનારાં ઘણાં પક્ષીઓ છે.
 - ઉચે
 - ઝડપથી
 - વધારે શક્તિથી
 - વધારે વેગથી

III કોષ્ટક મેં દિે ઉપયુક્ત વિશેષણ કા પ્રયોગ કર વાક્ય પૂરે કીજિે।

1. (ઉંચું, અઢારે, બુદ્ધિશાળી, બળવાન, ઉત્તમ, ચાલાક, વધુ, ઘણાં)

- 1) ગરૂડ કરતાં _____ ઉડનારાં _____ પક્ષીઓ છે.
- 2) ઉંટ બધામાં _____ છે.
- 3) તારાં _____ અંગ વાંકાં છે.
- 4) રાજા તો _____ જોઈએ.
- 5) શિયાળથી _____ બીજું કોણ છે?
- 6) પોપટના રંગ-રૂપ _____ છે.
- 7) છે કોઈ મારા કરતાં વધુ _____ ?
- 8) સિંહ જ વધુ _____ છે.

2. (સઘળાથી, સૌથી, કરતાં, મારાથી, સૌ કરતાં)

- 1) ગરૂડ _____ ઉંચે ઉડનારાં ઘણાં પક્ષીઓ છે.
- 2) જે _____ શ્રેષ્ઠ હશે તે આપણો રાજા.
- 3) ઉંટની ડોક _____ જિરાફની ડોક લાંબી છે.
- 4) હાથી _____ વધારે શક્તિશાળી છે.
- 5) અહીંયાં _____ વધારે ચાલાક બીજું કોણ છે?
- 6) વાઘ _____ વધુ બળવાન છે.

IV બારીં ઓર દિે ગે વાક્યાંશોં કે સાથ ઢાહિની ઓર દિે ગે વાક્યાંશોં કા સહી મિલાન કીજિે।

1.

1) જે સૌથી શ્રેષ્ઠ હશે	- બીજું કોણ છે?
2) તમારાં સૌ કરતાં હું	- બોલતાં કોને આવડે છે?
3) મારાથી ચાલાક	- વધુ મોટું.
4) મારા કરતાં મીઠું	- તે આપણો રાજા.
5) છે કોઈ મારા કરતાં	- વધારે શક્તિશાળી અને પ્રભાવશાળી છે.
6) હું બધાંમાં	- ઉડનારાં તો ઘણાં પક્ષીઓ છે.
8) તારા કરતાં વધુ ઉંચું	- ઉંચું છે.

V ઉઢાહરણ કે અનુસાર નીચે દિે ગે વાક્ય જોડિયોં કા મિલાન કીજિે।

1. ઉઢાહરણ:

ઉંટની ડોક લાંબી છે.	
જિરાફની ડોક વધુ લાંબી છે.	
ઉંટ કરતાં જિરાફની ડોક વધુ લાંબી છે.	

 - 1) ઉંટની શક્તિ ઓછી છે.
હાથીની શક્તિ વધુ છે.
 - 2) હાથીની ઝડપ ઓછી છે.
ઘોડાની ઝડપ વધારે છે.

- 3) ઊંટ ધીમે દોડી શકે છે.
ઘોડો ઝડપથી દોડી શકે છે.
- 4) રીંછમાં તાકાત ઓછી છે.
વાઘમાં તાકાત વધુ છે.

VI ઉદાહરણ કે અનુસાર કોષ્ટક મેં દિે ગે પ્રત્યેક વિશેષણ કે ઉપયુક્ત રૂપ કા પ્રયોગ કર છહ-
છહ વાક્ય બનાઙ્ગે ।

(ડાહ્ણો, રૂપાળો, ગાંડો, વહાલો)

ઉદાહરણ: 'સારો'

- 1) તે સારો છોકરો છે.
- 2) તે સારી છોકરી છે.
- 3) તે સારું છોકરું છે.
- 4) તે સારા છોકરાઓ છે.
- 5) તે સારી છોકરીઓ છે.
- 6) તે સારાં છોકરાં છે.

VII ઉદાહરણ કે અનુસાર નીચે દિે ગે વાક્યો કે પ્રશ્નવાચક વાક્ય બનાઙ્ગે ।

ઉદાહરણ: ઊંટ બધામાં ઊંચું છે.
બધામાં ઊંચું કોણ છે?

- 1) ગરૂડ બધાંથી ઊંચે ઉડે છે.
- 2) ઊંટનાં અઢારે અંગ વાંકાં છે.
- 3) પોપટનાં રંગ-રૂપ ઉત્તમ છે.
- 4) સિંહ જ વધુ બળવાન છે.
- 5) શિયાળ સૌથી ચાલાક છે.
- 6) રાજા તો બુદ્ધિશાળી જોઈએ.
- 7) જિરાફની ડોક લાંબી છે.

પઢિે ઓર સમઙ્ગિે

બે બકરીઓ અને કૂતરા

એક મોટી નદી હતી. નદી ઉપર તદ્દન સાંકડો પુલ હતો. પુલ ઉપરથી એક વખતે એક જ વ્યક્તિ પસાર થઈ શકે તેમ હતું. એક દિવસ એ પુલ ઉપર બે કૂતરા સામસામી દિશાએથી આવ્યા. બંને એક બીજા સામે ઘૂરકવા લાગ્યા. બંને એકબીજાથી ઉતરે તેમ ન હતા. બંને પોતાને એક બીજા કરતાં ચઢિયાતા માનતા હતા. કાળા કૂતરાએ ધોળા કૂતરાને પાછા જવાનું કહ્યું, તો ધોળા કૂતરાએ કાળા કૂતરાને પાછા જવાનું કહ્યું. બંનેમાંથી કોઈ એકબીજાનું માનતો ન હતા. બંને ઝઘડવા લાગ્યા. ઝગડતાં ઝગડતાં બંને ઉછળીને નદીમાં પડ્યા અને વહી

ગયા. થોડા સમય પછી એ જ પુલ ઉપર સામસામી દિશાથી બે બકરીઓ આવી. બંને સમજું હતી. મોટી બકરી નીચે બેઠી. નાની તેની ઉપર થઈને પુલની આ બાજુથી પેલી બાજુ પસાર થઈ. થોડીવાર પછી મોટી બકરી ઊભી થઈ અને તે પણ પુલ પરથી પસાર થઈ. બંને બકરીઓ કૂતરાઓ કરતાં ડાહ્યી હતી. કૂતરાઓની જેમ તેમણે ઝઘડો કરી જાન ન ગુમાવ્યા. બકરીઓ કૂતરાઓ કરતાં સમજુ હતી.

શબ્દાર્થ

ગુજરાતી શબ્દ	હિંદી અર્થ
નદી	નદી
તદ્દન	અત્યંત
વ્યક્તિ	વ્યક્તિ
કૂતરો	કુત્તે
સાંકડો	સકરા, સંકીર્ણ
પુલ	પુલ
ધૂરકવા લાગ્યા	ગુર્રાને લગે
ઉતરતાં	ઘટતે હુએ
ચઢિયાતા	બઢતે હુએ
પાછા જવું	વાપસ જાના
ઉછળીને	ઉછલ કર
વહી ગયા	બહ ગએ
ધોળો	સફેદ
સામસામેથી	આમને-સામને સે
સમજુ	સમજ્ઞદાર
નીચે	નીચે
બીજી બાજુ	દીસરી ઓર
ડાહ્યી	સમજ્ઞદાર
ઝઘડો	ઝગઢા
જેમ	જૈસા
જાન ગુમાવ્યા	જાન ગૈવાઈ

અભ્યાસ

I અનુચ્છેદ કે આધાર પર નીચે દિે ગણ પ્રશ્નો કે ઉત્તર ઢીજિે ।

- 1) પુલ કેવો છે અને ક્યાં આવેલો છે?
- 2) કૂતરાઓ શા માટે ઘૂરકવા વાગ્યા?
- 3) કૂતરાઓ નદીમાં શાથી પડ્યા?
- 4) બકરીઓએ પુલ કેવી રીતે પસાર કર્યા?
- 5) બકરીઓને ડાહી કેમ કહી?

II અનુચ્છેદ મેં સે નીચે દિે ગણ શબ્દો કે વિલોમાર્થી શબ્દ ઢીજિે ।

1. એક, કાળો, ઉતરતાં, મોટી

2. અનુચ્છેદ કે આધાર પર વાક્યોં કી પૂર્તિ કીજિે ।

નદી ઉપર _____ પુલ હતો. પુલ ઉપર _____ કૂતરા સામસામેથી આવ્યા. પોતાને બીજા કરતાં _____ માનતા હતા. _____ કૂતરાએ _____ કૂતરાને પાછા જવા કહ્યું. _____ બકરી નીચે બેઠી તેની ઉપરથી થઈને _____ પુલની _____ ગઈ. બકરીઓ કૂતરા કરતાં _____ અને _____ હતી.

III હિંદી મેં અનુવાદ કીજિે ।

ગુજરાત ઉત્સવોની સમૃદ્ધ ભૂમી છે. ગુજરાતના ઉત્સવોમાં સૌથી વધુ આકર્ષણ મેળાઓનું હોય છે. ગુજરાતના અનેક વિસ્તારોમાં વિવિધ તહેવારના દિવસે નાના-મોટા મેળા ભરાય છે. એમાં તરણેતરનો મેળો, વૈઠાનો મેળો અને શામળજીનો મેળો વગેરે જેવા મેળા છે. આ મેળાઓ સૌથી વધુ પ્રચલિત છે.

તરણેતરનો મેળો ગુજરાતના સૌરાષ્ટ્ર વિસ્તારના રાજકોટ શહેરથી પંચોતેર કિ.મી. દૂર આવેલા એક સ્થળે ભરાય છે. આ સ્થળે પ્રાચીન શિવ મંદિર આવેલું છે. આ મેળાના મુખ્ય આકર્ષણમાં અહીંનાં લોકનૃત્યો, લોકગીતો અને પરંપરાગત રમતોનો સમાવેશ થાય છે. અહીં લોકનૃત્યોમાં સૌથી વધુ આકર્ષણ રાસ, ગરબા અને હૂડો નૃત્યનું છે. આ ઉપરાંત અહીં આવતા વિવિધ જાતિના લોકોનાં ભરત ભરેલા રંગબેરંગી પોશાકો, વળદાર પાઘડીઓ અને શણગારેલી છત્રીઓ આકર્ષક હોય છે. મનોરંજન માટે અહીં પરંપરાગત સ્પર્ધાત્મક રમતો પણ રમાય છે. મેળામાં હસ્તકલા ઉદ્યોગની વસ્તુઓ અને પશુમેળો પણ જોવા મળે છે. આ મેળામાં જીવન સાથીની પસંદગીની પરંપરા પણ અહીં જોવા મળે છે. અહીં વિવિધ જાતિનાં લોકો પોતાને મનગમતા પાત્રને પસંદ કરે છે. જેમ કે કોઈ છોકરી કોઈ છોકરા સાથે બોલવાનું બંધ કરી દે તો તેનો મતલબ છે કે તેણે જીવનસાથી પસંદ કરી લીધો. આ મેળામાં દુનિયાભરમાંથી પચાસ હજારથી વધારે લોકો આવે છે.

વૌઠાનો મેળો ગુજરાતના બધા જ મેળા કરતાં અલગ પ્રકારનો છે. આ મેળાનું ધાર્મિક અને પૌરાણિક મહત્ત્વ છે. આ મેળામાં એક વિશિષ્ટ બજાર ભરાય છે તે ગઘેડાઓનું બજાર છે. જેમાં વણજારાઓ ચારથી પાંચ હજાર ગઘેડાંઓની લે-વેચ કરે છે. આ મેળો જ્યાં ભરાય છે તેને સપ્તસંગમ પણ કહે છે. આ મેળો સાબરમતી, વાત્રક અને બીજી પાંચ નાની-મોટી નદીઓના સંગમ સ્થાને ભરાય છે. આ મેળામાં વિવિધ જાતિના કલાકારો વિસ્મયકારી કળાઓ રજૂ કરીને મેળામાં આવનાર લોકોનું મનોરંજન કરે છે. આ ઉપરાંત ગુજરાતમાં શામળાજીનો મેળો પણ પ્રચલિત છે. આ મેળો મેશ્વા નદીના કાંઠે ભરાય છે. અહીં વૈષ્ણવ શ્રદ્ધાળુઓ મોટા પ્રમાણમાં આવે છે. અહીં રાજસ્થાનથી પણ ઘણાં લોકો આવે છે. અહીંનું મંદિર અગ્યારમી સદીમાં બન્યું હતું. આ મેળો બે અઠવાડિયા ચાલે છે. જેમાં બે લાખથી પણ વધારે લોકો આવે છે.

આમ, ગુજરાતના મેળાઓની એક આગવી ઓળખ છે. જેમાં ગરાસિયા, ભીલ, વણઝારા, કોળી, કાઠી, રબારી, ભરવાડ, કણબી, ચારણ વગેરે વિવિધ જાતિના લોકોની પરંપરાગત સંસ્કૃતિનાં દર્શન થાય છે. દુનિયાભરમાં આ મેળાઓની આગવી વિશેષતા છે.

શબ્દાર્થ

ગુજરાતી શબ્દ	હિંદી અર્થ
ઉત્સવ	उत्सव
સમૃદ્ધ	समृद्ध
તહેવાર	तहेवार
નિમિત્ત	निमित्त
મેળો	मेला
તરણેતર	तरणेतर
વૌઠા	वौठा
શામળાજી	शामणाजी
સૌરાષ્ટ્ર	सौराष्ट्र
રાજકોટ	गुजरात के विविध गाँव, शहर या विस्तार
પંચોતેર	पचहत्तर
પ્રાચીન	प्राचीन
ભરાય છે	लगता है/लगते हैं
સમાવેશ	समावेश
રાસ, ગરબા, ઢૂંડો	गुजरात के लोकनृत्य के विविध प्रकार
ભરત ભરેલાં	कशीदाकाम किए हुए
વળદાર	बटवाली/ऐंठनदार
પાઘડી	पगड़ी

छत्री	छत्री
हस्तकला उद्योग	हस्तकला उद्योग
पशुमेले	पशुओं को खरीदने बेचने का मेला
पौराणिक	पौराणिक
गधेडा बजार	गधों को खरीदने बेचने का बाज़ार
वणजारा	बनजारे
हजार	हज़ार (संख्या के अर्थ में)
साबरमती, वात्रक, भेश्वा	साबरमती, पात्रक, भेश्वा (गुजरात की नदीयाँ)
बाज़ार	बाज़ीगर/विविध कर्तब दिखानेवाला
विस्मयकारी	विस्मयकारी
रजू करवुं	प्रस्तुत करना/प्रदर्शित करना
काठी	किनारा
श्रद्धालुं	श्रद्धालु
पूजक	पूजक
सदी	सदी
गरासिया, भील, वणजारा,	गुजरात की विविध जातियाँ
कोणी, काठी, रभारी, भरवास,	
कणबी, चारण	

IV गुजराती में अनुवाद कीजिए।

कल हमारे शहर में एक सर्कस आया है। गए साल भी एक सर्कस आया था। वह सर्कस इस से अधिक बड़ा था। उस सर्कस में पशु भी इस सर्कस से अधिक थे। उसका हाथी इस सर्कस से हाथी से ज्यादा बड़ा था।

इस सर्कस का विदूषक बहुत विनोदी है। बच्चों का मनोरंजन सबसे अधिक वही करता है।

झूले वाली लड़कियाँ भी बहुत बढ़िया झूला झूलती हैं। उनमें सबसे ज्यादा अच्छा खेल एक छोटी लड़की दिखाती है। वह हाथ छोड़ कर साइकिल चलाती है। इस लड़की से भी अच्छा खेल तो बंदर का है। वह भालू और कुत्ते से भी अधिक मनोरंजन करता है।

एक बहुत बड़े लोहे के पिंजरे में शेर बंद है। उसका खेल बहुत खतरे का है। रिंग मास्टर उसे पिंजरे से बाहर निकालता है। रिंगमास्टर शेर के सामने कोड़ा फराकर उसे डराता है। उसकी गर्जना से सारा पंडाल गूँज उठता है। सचमुच रिंगमास्टर का खेल सबसे ज्यादा खतरनाक है। सर्कस में सबसे छोटा प्राणी तोता और सबसे बड़ा प्राणी हाथी है। सर्कस का प्रदर्शन बहुत ही आनंद देने वाली है।

V किसी मेले में देखे गए किसी भी प्रकार के खेल पर एक अनुच्छेद गुजराती में लिखिए।

टिप्पणियाँ

1. पिछले पाठों में आप गुजराती के विशेषण शब्दों से परिचित हो गए होंगे। इस पाठ में भिन्न-भिन्न विशेषणों का प्रयोग किया गया है। साथ साथ गुजराती के तुलना बतानेवाले तथा श्रेष्ठता बताने वाले प्रयोगों का भी परिचय दिया गया है।

उदाहरण:

1) તારા કરતાં વધુ ઊંચે ઉડનારાં તો ઘણાં પક્ષીઓ છે.	तुझसे ज्यादा ऊंचा उड़ने वाले तो बहुत पक्षी हैं।
2) હું બધાંથી ઊંચું છું.	मैं सबसे ऊँचा हूँ।
3) તારાં અઢારે અંગ વાંકા છે.	तेरे तो अठारह अंग टेढ़े हैं।
4) બુદ્ધિશાળી રાજા તો તે છે.	बुद्धिमान राजा तो वे हैं।
5) યોગ્ય રાજા તો લોકોની ભલાઈ કરે છે.	योग्य राजा के लोगों की भलाई करते हैं।
6) મારાથી ચાલાક બીજું કોણ છે?	मुझ से चालाक दूसरा कौन है?
7) લુચ્ચું પ્રાણી અમારો રાજા ન હોય.	धूर्त प्राणी हमारा राजा नहीं होगा।
8) મારા રંગ-રૂપ બધાથી ઉત્તમ છે.	मेरा रंगरूप सब से उत्तम है।

उपर्युक्त वाक्यों में सभी रेखांकित शब्द गुजराती में विशेषण हैं। गुजराती में भी हिंदी ही की तरह सामान्यतः लिंग, वचन के अनुसार विशेषण के भी रूप बदलते हैं। ध्यान दीजिए कि गुजराती में पुल्लिंग, स्त्रीलिंग तथा नपुंसक लिंग हैं और विशेषण इन के अनुसार बदलते हैं।

एकवचन -उंचो छोकरो (ऊँचा लड़का) उंची छोकरी (ऊँची लड़की) उंचुं छोकरुं
पुल्लिंग स्त्रीलिंग नपुंसकलिंग
बहुवचन -उंचा छोकराओ (ऊँचे लड़के) उंची छोकरीओ (ऊँची लड़कियाँ) उंचां छोकरां

2. उत्तम- (उत्तम) उत्तम, सुंदर-(सुंदर) सुंदर जैसे विशेषण शब्द लिंग और वचन के अनुसार नहीं बदलते।
3. बुद्धिशाणी- (बुद्धिशाली) 'बुद्धिमान', બળવાન-(बलवान) 'बलवान', શક્તિશાળી-(शक्तिशाली) 'शक्तिमान', પ્રભાવશાળી- (प्रभावशाली) 'प्रभावशाली' जैसे शब्द संज्ञा तथा विशेषण के रूपमें प्रयुक्त होते हैं। इन के रूप भी लिंग वचन के अनुसार नहीं बदलते।
4. 'ઉડનારાં (उड़नारां) 'उड़नेवाले', ગાનારાં (गानारां) 'गानेवाले', ફરનારાં (फरनारां) 'घूमनेवाले' जैसे शब्दों का प्रयोग भी संज्ञा तथा विशेषण के रूप में होता है और ये शब्द लिंग और वचन के अनुसार बदलते हैं।

एकवचन		बहुवचन	
पुल्लिंग गानारो छोकरो	गानेवाला लड़का	गानारा छोकराओ	गानेवाले लड़के
स्त्रीलिंग गानारी छोकरी	गानेवाली लड़की	गानारी छोकरीओ	गानेवाली लड़कियाँ
नपु. गानारु पक्षी		गानारां पक्षीओ	

ध्यान दीजिए कि हिंदी की ही तरह गुजराती में भी संज्ञार्थक कृदंतों के साथ-साथ एक वचन में 'रो' (रो) (पु.), 'री' (री) (स्त्री.), 'रुं' (रुं) (नपुं.) और बहुवचन में 'र' (रा) (पु.), 'री' (री) (स्त्री.), 'रां' (रां) (नपुं.) लगाकर विशेषण बनाए जाते हैं। यह स्थिति हिंदी के एकवचन 'वाला' (पु.), 'वाली' (स्त्री.) और बहुवचन 'वाले' (पु.), के प्रयोगों के समान है। हिंदी में इन परसर्गों के लगने के पूर्व संज्ञार्थक कृदंत में 'आ' के स्थान पर 'ए' विकार होता है परंतु गुजराती में संज्ञार्थक कृदंत एक रूपमें ही रहते हैं।

5.	1)	<u>मारो जेवुं</u> ओंचुं उडनारुं तो
कोई नथी.	<u>मेरे जैसा</u> ऊँचा उड़नेवाला कोई नहीं है।
	2)	<u>मारो जेवो</u> बीजो कोई नथी.	मेरे जैसा दूसरा कोई नहीं है।
	3)	<u>तारो जेवुं</u> बीकण पंभी शुं राजा
बनशे?	<u>तेरे जैसा</u> डरपोक पक्षी क्या राजा बनेगा?
	4)	<u>सिंह जेवुं</u> कोई नथी.	<u>सिंह जैसा</u> कोई नहीं है।
	5)	<u>तारो जेवा</u> तो में घणो जेया छे.	<u>तेरे जैसे</u> तो मैंने बहुत देखे हैं।

उपर्युक्त वाक्यों में रेखांकित शब्द हिंदी के 'मेरे जैसा', 'तेरे जैसा', 'उसके जैसा' प्रयोगों के समान हैं। हिंदी की तरह गुजराती में भी संज्ञा या सर्वनाम के संबंध कारक रूप 'जेवुं' (जेवुं), 'जेवा' (जेवा), 'जेवी' (जेवी), 'जेवो' (जेवो) जैसे तुल्यता या साहश्यता दर्शाने वाले शब्द जोड़कर ये प्रयोग बनाए जाते हैं।

6.	नीचे दिए गए वाक्यों पर ध्यान दीजिए।		
	1)	<u>तारां करतां</u> वधु उडनारां तो
घणो पक्षीओ छे.	<u>तुझसे</u> ज्यादा उड़नेवाले तो बहुत पक्षी हैं।
	2)	<u>मारो करतां</u> वधु मीठुं बोलतां
कोने आवडे छे?	<u>मुझसे</u> अधिक मीठा बोलना किसे
आता है?
	3)	<u>तेना करतां</u> मारो रंग-रूप उत्तम छे.	<u>उस से</u> मेरा रंगरूप उत्तम है।
	4)	छे कोई <u>मारो करतां</u> वधु मोटुं?	है कोई <u>मुझ से</u> अधिक बड़ा?

उपर्युक्त वाक्यों में रेखांकित शब्द तुलना बतानेवाले प्रयोग हैं। तुलना के लिए 'तेना करतां' (तेना करतां), 'उस से', 'मारो करतां' (मारो करतां), 'मुझ से', 'तारो करतां' (तारो करतां) 'तुझ से' जैसे रूपों का प्रयोग सर्वनामों में होता है। संज्ञाओं में सिर्फ 'करतां' (करतां) 'से' का प्रयोग होता है। हिंदी में इनके लिए 'सबसे बड़ा', 'बड़े से बड़ा' आदि शब्दों का प्रयोग होता है।

- III
1)	જે સૌથી શ્રેષ્ઠ હશે તે આપણો રાજા.	जो सबसे श्रेष्ठ होगा वह अपना राजा।
2)	હું સૌથી ઊંચે સુધી ઊડી શકું છું.	मैं सबसे ऊँचा उड़ा सकता हूँ।
3)	હું બધામાં ઊંચું છું.	मैं सब से ऊँचा हूँ।
4)	સિંહ જ બધાંથી વધુ બળવાન છે.	सिंह ही सब से अधिक बलवान है।

गुजराती के उपर्युक्त वाक्य हिंदी की तरह विशेषण की परम कोटि बतानेवाले वाक्य हैं।